

FULLSTENDIG LÆRERVEILEDNING TIL

REIN TEKST

2019

Innholdsfortegnelse

Innledning	3
Innledende opplegg	4
Undervisningsoppleggene	5
1. <i>Kongonotatene</i> av Nikolaj Frobenius	5
2. <i>Et hjerte i en kropp i verden</i> av Deb Caletti	8
3. <i>Mot normalt</i> av Bjørn Hatterud	11
4. <i>Charlotte</i> av David Foerkinos	13
5. <i>Nullingen av Paul Abel</i> av Bjørn Vatne	16
6. <i>Påstander om meg i tilfeldig rekkefølge</i> av Liv Marit Weberg	19
7. <i>Vei</i> av Sara B. Elfgren og Karl Johnsson	22
8. <i>Eg får aldri sjå verda igjen</i> av Ahmet Altan	25
9. <i>Navnenes hus</i> av Colm Tóibín	29
10. <i>Jeg er, jeg er, jeg er. Et hjerteslag fra døden</i> av Maggie O'Farrell	31
11. <i>Med øksene dei haustar inn</i> av Sigmund Løvåsen	34
12. <i>Bernard banker på</i> av Ellen Mari Thelle	36
Ekstraoppgaver	38
Anvendt litteratur	40

Fullstendig lærerveiledning til Rein tekst 2019

Velkommen til Rein tekst 2019!

Målet med Rein tekst er at elevene skal bli inspirert til å lese mer. Vi håper tekstene i antologien bidrar til dette, og at dere finner nytte i noen av forslagene til opplegg i denne lærerveiledningen. Vi håper også at dere som lærere gir elevene tid til å diskutere og legger til rette for videre lesing som elevene kan gjøre på egenhånd også etter at arbeidet i klasserommet er over.

I den reviderte læreplanen i norsk står det at «opplæringen i lesing skal stimulere elevens lyst og evne til å lese og skrive, og innebærer at eleven skal lese ulike tekster, både for å lære og for å oppleve.» Elevene må derfor få «engasjere seg i tekster og få innsikt i andre menneskers tanker, opplevelser og skaperkraft.» Litteraturen spiller her en nøkkelrolle. Den gode leseopplevelsen er sentral for å skape engasjement for lesing blant unge. Oppgavene i denne lærerveiledningen legger vekt på å la elevenes opplevelser komme til orde og å få frem mulighetene i litteraturen. Utdrag og oppgaver skal stimulere til leselyst, gi rom for utveksling av tanker, synspunkter og meninger, og bidra til refleksjon over den litterære erfaringen.

I lærerveiledningen vil dere finne diskusjonsoppgaver, oppgaver i litterær vurdering og skriveoppgaver. Alle oppleggene knytter seg til kompetansemålene i den reviderte læreplanen, og er laget på en måte som skal gjøre det oversiktlig og enkelt å ta dem i bruk.

Den didaktiske rammen rundt oppleggene er prosessorientert lesing, en god og fleksibel metode for å vekke lyst og engasjement for litteratur. Vi har delt opp alle oppgavene i fasene – før, under og etter lesingen. Målet er at teksten åpnes for elevene, og at de får bidra aktivt med utgangspunkt i egne opplevelser og erfaringer. Samtidig får du som lærer muligheten til å fungere som modell i de delene av lesingen der du mener at elevene dine trenger støtte.

Mange ulike aktiviteter kan gjennomføres med et slikt metodeverk. Det er derfor også mange muligheter for å variere den leseundervisningen som finner sted i en slik didaktisk ramme, og det er mulig å kombinere de konkrete forslagene i lærerveiledningen.

Konkurranse

I samarbeid med Fritt Ord arrangerer Foreningen !les en konkurranse for elever i videregående skole. Temaet er *Krise*, og vi inviterer alle elever i videregående skole til å skrive en tekst eller lage en medieproduksjon om årets tema. De beste bidragene, uansett sjanger, blir premiert med pengebeløp (kr 20 000, kr 15 000, og kr 10 000) og studietur til Strasbourg. Som lærer kan du motivere elevene til å delta ved å oppmuntre dem til å lese en eller flere av tekstene i antologien og deretter lage sitt eget bidrag ut ifra det. Konkurransen er dessuten tatt inn mer eksplisitt i oppleggene om *Kongonotatene*, *Et hjerte i en kropp i verden*, *Nullingen av Paul Abel* og *Eg får aldri sjå verda igjen*. Les mer om konkurransen på www.frittordkonkurransen.no.

For å lage en god antologi er vi avhengig av tilbakemeldinger fra dere som bruker den i skolehverdagen. I løpet av høsten vil vi be dere fylle ut et skjema for tilbakemeldinger, og vi blir svært takknemlig for alle som svarer.

Lykke til med det viktige arbeidet dere gjør for å spre leselyst og engasjement for lesing blant elevene!

Hilsen Foreningen !les

Innledende opplegg om litterær smak og kvalitet

Dette opplegget kan med fordel gjennomføres som en forberedelse til arbeidet med årets *Rein tekst*. Hvis det er få av elevene som leser bøker, kan samtalen inkludere film, TV-serier, musikk eller andre kulturelle uttrykk. Be da elevene om først å komme med sine kriterier for at eksempelvis en TV-serie skal være god, og hvem som avgjør om en TV-serie er god, før dere diskuterer kriterier for en god bok.

1. Hvilke bøker liker jeg - og hvorfor?

Individuelt arbeid.

Be elevene tenke over hvilke bøker de liker, og hvorfor de liker akkurat disse bøkene.

Oppgaven kan konkretiseres på følgende måte:

Be elevene lage hver sin liste over bøker de har likt. Det kan være nye eller gamle opplevelser, romaner, fortellinger, sakprosa, tegneserier osv. Har de en favoritt?

Be dem velge ut den eller de bøkene som de liker aller best og forklare utvalget. Hvorfor er det nettopp disse tre bøkene, for eksempel, som har gitt dem de beste leseopplevelsene?

Hvor viktig er handlingen? Er bøkene spennende? Morsomme? Gripende? Overraskende? Troverdige? Er det emnet/tema som er interessant eller behandlet på en interessant måte? Er det på grund av personer man blir glad i, beundrer fordi de er annerledes, kule osv.? Eller er det sjangeren de liker? Slutten?

De kan også gjerne reflektere over hvordan de fant frem til disse bøkene: Hva har eksempelvis forside, tittel og omtale bak på boka å si for hva de leser? Hva betyr anbefalinger fra anmeldere, foreldre og venner? Kjenner elevene til nettsteder som uprisen.no og uprisen.no/oversatt der ungdom anmelder litteratur for målgruppen?

Det er viktig at det kommer tydelig frem at du som lærer er oppriktig interessert, og at elevene prøver å være så ærlige og presise som de klarer når de begrunner valgene sine.

2. Hvilke bøker liker vi?

Klassesamtale

Be elevene dele favorittene sine med klassen. Skriv titlene på tavla.

Er det bøker som blir nevnt mange ganger? Er det noen som bare få har klart å oppdage?

Snakk deretter om hva elevene synes kjennetegner gode bøker de har lest. De kan med fordel bruke begrunnelsene som de har notert i oppgaven over. Hva er det viktigste for at man skal lese og like en bok?

På bakgrunn av samtalen forsøker klassen å bli enige om 5-10 punkter som kjennetegner en god bok for ungdom. Lærer og elever noterer disse kriteriene til senere bruk.

Samtalen om smak og forventninger til tekst kan danne utgangspunkt for neste opplegg, Innledende opplegg om forventninger og valg av utdrag, der elevene blant annet skal se på terskeltekster som forside, tittel og ingress, reflektere over hvilke utdrag de har lyst til å lese først og skrive leselogg.

1. Nikolaj Frobenius: *Kongonotatene*

Dette opplegget passer også i arbeidet med Fritt Ord-konkurransen 2019-2020

FØR:

Klassesamtale.

2013 dro to unge norske menn, Joshua French og Tjostolf Moland, til Kongo. Kort tid etter ble de dømt til døden for å ha begått et mord på sin sjåfør.

- Snakk om hva dere husker om denne saken.
- Hvordan ble de to mennene fremstilt i media?
- Vet dere hva som skjedde med dem i etterkant?

Sjangeren er virkelighetslitteratur.

- Hva vet dere om denne sjangeren?

(Les ev. mer i [bonussporet](#) til utdraget fra *Kongonotatene*)

Se på tittel, forside og les ingressen.

- Hva tror dere utdraget fra *Kongonotatene* handler om?
- Får dere lyst til å lese utdraget?
- Hva tror dere at dere kommer til å like og mislike?

UNDERVEIS:

- Be elevene legge merke til tidsangivelsene i teksten mens de leser.

De kan ev. også lage en tidslinje der de markerer handlingens kronologi.

- Be dessuten elevene notere ned noen stikkord om jeg-fortelleren/forfatteren.

ETTER:

1. Samtale om utdraget

Klassediskusjon

Begynn med å ta opp ta opp ev. ting som elevene lurer på eller ikke forsto i teksten.

Snakk deretter om utdraget med utgangspunkt i de stikkordene elevene tok under lesingen og i elevenes opplevelse av teksten.

La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvilket inntrykk får dere av jeg-fortelleren/forfatteren?
- Hva synes han om måten Joshua French står frem på? Begrunn svaret.
- Hvorfor tror dere han gjenopptar skrivinga?

Statsminister Gro Harlem Brundtland sa i sin nyttårstale i 1992 «Det er typisk norsk å være god».
(Se ev. filmklipp i bonussporet til utdraget [her](#))

- Hvordan forstår dere dette utsagnet? Er dere enige?
- Hva tenker dere om dette sitatet når dere leser utdraget?
- Hva tenker dere om Moland og French sett i lys av dette sitatet?

- Hvordan stemmer innholdet i utdraget med hva dere vet om saken om Joshua French og Tjostolf Moland fra før?
- Hva tenker dere om jeg-fortellerens synspunkter på talen til Erna Solberg på 17. mai?
- Hva tror dere menes med uttrykket «en angrende synder»?
- Gjorde Norge mordere om til heltefigurer?
- Hvorfor tror dere forfatteren blir så revet med av prosjektet han har begitt seg ut på?
- Er det noen likhetstrekk mellom han selv og de to mennene?
- Hva er prosjektet til forfatteren i boka?
- Hva er prosjektet til Nikolaj Frobenius?

- Er det noen som har sett filmen *Mordene i Kongo* (2018)?
Forfatteren av *Kongonotatene*, Nikolaj Frobenius, var opprinnelig engasjert som manusforfatter på filmen, men trakk seg underveis i prosessen.
- Hva tror dere kan være årsaken til det?

Frobenius skriver svært tett opp mot virkeligheten. Tekstens forteller er tett på Frobenius selv, og hendelsene/samtalene/ forlegget i romanen er tett opp mot virkeligheten. Samtidig er det en roman, ikke en dokumentar.

- Hva er forskjellen på å fortelle en virkelig historie i sakprosa og i en roman?
- Hva mener dere gjør *Kongonotatene* til en roman og ikke en sakprosa?
- I hvilken grad mener dere at teksten er et eksempel på virkelighetslitteratur?

Utdraget fra *Kongonotatene* kan med fordel sammenliknes med utdraget fra *Charlotte*.

- Hvilke likheter og forskjeller finner dere?

Vi anbefaler også at utdraget fra *Kongonotatene* brukes som forberedelse til å delta i Fritt Ord-konkurransen 2019-2020 der temaet er krise. Dere kan lese mer om konkurransen [her](#). På nettsidene til konkurransen finner dere også forslag til hvordan begrepet krise kan forstås.

Diskuter i fellesskap forbindelsene mellom utdrag og tema:

- I hvilken grad kan krise-begrepet få frem nye aspekter ved utdraget?

I ingressen står det at *Kongonotatene* er «en roman om et land i krise».

- Hvilket land tror dere det tenkes på – Kongo eller Norge?
- I hvilken grad mener dere at saken med French og Moland kan kalles en politisk krise i Norge?
- Hva synes dere om måten saken ble håndtert på av det offisielle Norge, slik det beskrives i utdraget?
- I hvilken grad tror dere at French sin TV-opptreden bidro til å løse en krise - eller til opptrapping?
- Hvordan vil dere beskrive situasjonen til Joshua French?
- Hvorfor tror dere han valgte å stå frem med sin historie?

- Er det andre av personene i utdraget som opplever en krise? Hvem?
- I hvilken grad mener dere at jeg-fortelleren opplever en krise?
- Hva gjør han for å håndtere situasjonen han er i?

- I hvilken grad tror dere at dette vil kunne løse situasjonen?
- Tror dere at han vil få «den plutselige innsikten som skulle få alt til å falle på plass» som nevnes på slutten av utdraget? Hvorfor/hvorfor ikke?

- I hvilken grad tror dere at valget av sjanger har noe å si for hvordan de ulike krisene i utdraget kan beskrives? Og for hvordan de kan løses?

Etter arbeidet med utdraget anbefaler vi å legge til rette for at alle elevene i klassen kan få delta i Fritt Ord-konkurransen 2019-2020.

Ekstraoppgave:

Skoleåret 2019-2020 har stiftelsen Fritt Ord en konkurranse der alle elever i videregående skole oppfordres til å bidra. Tema for konkurransen er: Krise.

Kongonotatene er et av flere utdrag i årets *Rein tekst*-antologi som egner seg godt som utgangspunkt for å delta i Fritt Ord-konkurransen, for eksempel ved å legge til rette for en refleksjon over i hvilken grad krise er et relevant begrep å bruke i forbindelse med utdraget. Du kan også velge å bare la deg inspirere av teksten tema eller måten den er bygd opp på.

Skriv en tekst eller lag en medieproduksjon med tema krise og send inn ditt bidrag i Fritt Ord-konkurransen. Da har du muligheten til å vinne pengebeløp (kr 20 000, kr 15 000 eller kr 10 000) samt studietur til Strasbourg.

Du kan lese mer om konkurransen [her](#). Fristen for å levere er 2. mars 2020.

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- *Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)*
- *Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)*
- *Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)*

2. Deb Caletti: *Et hjerte i en kropp i verden*

Dette opplegget passer også i arbeidet med Fritt Ord-konkurransen 2019-2020

FØR:

Klassesamtale

- Hva synes dere om forsida?
- Hvorfor tror dere at jenta løper?
- Hvor tror dere hun er på vei hen?
- Hva synes dere om tittelen?
- Hvordan hadde det vært om rekkefølgen hadde vært omvendt, f.eks. *En verden med en kropp med et hjerte?

UNDERVEIS:

Lesestopp

Be elevene stoppe underveis i lesingen - for eksempel midt på s. 14 (etter «[...] kontrollerer skjebnen hennes.») - eller etter noen minutter.

Skriv spørsmål til teksten ut ifra det dere har lest. Det kan være spørsmål som utdraget gir svar på, antyder svar på eller bare ting dere lurer på. Her er noen spørsmål som kan brukes som eksempel:

- Hva kan ha skjedd med Annabelle?
- Hvorfor begynner hun å løpe?
- Er det en god måte å reagere på? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvor skal hun?
- Hva mener fortelleren med at «Ting blir verre, og så enda verre» (s.13)

Alternativt kan dere bruke noen minutter på å skrive hva de tror vil skje videre. Deretter fortsetter de å lese resten av utdraget.

ETTER:

1. Litteraturintervju

Par som rullerer

I forkant av litteraturintervjuet får elevene et ark med noen få spørsmål. I tillegg til de faste spørsmålene er det plass til at hver elev kan skrive inn fire supplerende spørsmål etter eget valg.

Forbered gjerne aktiviteten gjennom å snakke kort med elevene om hvordan ulike typer spørsmål legger opp til ulike typer svar. Et enkelt skille mellom spørsmål med og uten entydig fasit kan være nok, sammen med en oppfordring til å stille flest av de siste. Alternativt går det an å bruke et skille mellom spørsmål som fører til korte eller lange svar eller mellom enfingerspørsmål, flerfingerspørsmål og ut-av-teksten-spørsmål slik Kverndokken foreslår i 101 måter å lese leseleksa på (Kverndokken 2012). *

Et eksempel på spørsmålsark finnes [her](#).

Elevene skal først skrive de supplerende spørsmålene på arket og deretter ta det med seg rundt i klasserommet for å finne intervjuobjekt. Når de har funnet en partner, skal elevene stille et spørsmål fra listen og partneren skal svare. Intervjueren lytter til svaret, noterer stikkord på arket og stiller ev. oppfølgingsspørsmål ved behov. Når begge elevene har fått svar på et spørsmål, finner de en ny partner og stiller et nytt spørsmål fra lista.

2. Velge spørsmål

Gruppearbeid

På bakgrunn av oppgavene over kan elevene gå i grupper for å diskutere seg frem til to spørsmål som de mener er de viktigste å stille til utdraget fra *Et hjerte i en kropp i en verden*. I tillegg må gruppen kunne begrunne hvorfor de mener at akkurat disse spørsmålene er gode spørsmål til utdraget.

3. Diskusjon og avstemming i hel klasse

Klassesamtale

Bruk spørsmåla fra gruppene til å snakke om utdraget. Dersom dere snakket om ulike typer spørsmål under punkt 1 kan det dessuten være lurt å ta opp dette på nytt og å bestemme de ulike spørsmålene i lys av den enkle typologien.

La deretter samtalen utvikle seg gjennom å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis dere ønsker flere spørsmål, er her noen eksempler:

- Hvilket inntrykk får dere av Annabelle?
- Hvordan vil dere beskrive forholdet mellom mor og datter?
- Kan dere forstå morens bekymring?
- Kan dere forstå reaksjonen til Annabelle?
- Hvordan forstår dere utsagnet: «Bekymring er en form for bønn»?
- Er dere enige i utsagnet? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvorfor tror dere Annabelle reagerer så kraftig på guttene i køen?
- Hva tror dere kan ha skjedd med henne?
- Er det forskjell på å ha en jentekropp og en guttekropp?
- Ser en forskjellig på disse kroppene?
- Er det forskjellige forventninger til disse kroppene?
- Må jenter oppføre seg annerledes enn gutter?
- Hva synes dere om hennes beslutning om å løpe?

Det impulsive løpet blir i boken *Et hjerte i en kropp i verden* til et større aktivistisk prosjekt som drar med seg en stor gruppe mennesker på sin vei. Det skal bare en til for å sette i gang en bevegelse.

- Har dere eksempler på hvilken forskjell ett menneske kan utgjøre?
- Har dere tro på at aktivisme kan påvirke store dyptgripende strukturer?
- Har dere lest andre bøker, sett filmer eller serier osv. som denne teksten minner dere om? Fortell!
- Likte dere teksten? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva ville dere sagt til forfatteren hvis dere hadde møtt henne?
- Og hvis hun spurte dere om dere hadde forslag til hva dere synes kunne vært bedre?

Utdraget fra *Et hjerte i en kropp i verden* kan også med fordel brukes som forberedelse til å delta i Fritt Ord-konkurransen 2019-2020 der temaet er krise. Dere kan lese mer om konkurransen [her](#). På nettsidene til konkurransen finner dere også forslag til hvordan begrepet krise kan forstås.

Diskuter i fellesskap forbindelsene mellom utdrag og tema:

- I hvilken grad kan krise-begrepet få frem nye aspekter ved utdraget?
- Mener dere at hovedpersonen, Annabelle, opplever en krise?
- Hvordan kommer den i så fall til uttrykk?
- Er det noe som taler imot at hun opplever en krise?
- Hva må til for å utløse en krise?
- Hvordan ser Annabelle for seg at hun kan håndtere situasjonen sin?
- Er dere enige med Annabelle?
- Er det andre personer i utdraget som opplever en krise?
- Hva synes dere om løsningsforslagene til moren til Annabelle?
- I hvilken grad er dere f.eks. enige i at det trengs planlegging for å løse en krise?
- Og hvilken rolle mener dere at bekymring kan spille i krisesituasjoner?

Etter arbeidet med utdraget anbefaler vi å legge til rette for at alle elevene i klassen kan få delta i Fritt Ord-konkurransen 2019-2020.

Ekstraoppgave:

Skoleåret 2019-2020 har stiftelsen Fritt Ord en konkurranse der alle elever i videregående skole oppfordres til å bidra. Tema for konkurransen er: Krise.

Et hjerte i en kropp i verden er et av flere utdrag i årets *Rein tekst*-antologi som egner seg godt som utgangspunkt for å delta i Fritt Ord-konkurransen, for eksempel ved å legge til rette for en refleksjon over i hvilken grad krise er et relevant begrep å bruke i forbindelse med utdraget. Du kan også velge å bare la deg inspirere av teksten tema eller måten den er bygd opp på.

Skriv en tekst eller lag en medieproduksjon med utgangspunkt i begrepet krise og send inn ditt bidrag i Fritt Ord-konkurransen. Da har du muligheten til å vinne pengebeløp (kr 20 000, kr 15 000 eller kr 10 000) samt studietur til Strasbourg.

Du kan lese mer om konkurransen [her](#). Fristen for å levere er 2. mars 2020.

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- *Lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke relevante og saklige argumenter i diskusjoner (VG1)*
- *Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)*
- *Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser på hovedmål og sidemål med utgangspunkt i norskfaglige tekster (VG3)*

3. Bjørn Hatterud: *Mot normalt*

FØR:

Klassesamtale

- Kva tenker de når de les tittelen, *Mot normalt*?
- Kva vil det seie å vere normal?
- Kva slags ord kan vi bruke for å beskrive det som ikkje er normalt?
- I kva grad meiner de at ord som *unormalt* og *mot normalt* dekker det same?

Les ingressen.

- Har du nokon gong hatt kjensla av å ikkje passe inn? Tenk i så fall på ein situasjon eller ein periode i livet ditt og sjå han for deg.
 - I kva grad trur de at ei slik erfaring kan bidra til at de forstår situasjonen til Bjørn Hatterud?
 - Korleis trur de det var å vekse opp i Brumunddal som avvikar og skeiv?
 - Synest de synd i Bjørn Hatterud?
- Kva slags forventningar har de til ein tekst i sjangeren «personleg essay»?
(Les ev. meir om sjangeren i bonussporet til *Mot normalt* [her](#))

Gå deretter inn på nettsidene til *Rein tekst* og klikk på framsida til *Mot normalt*. Gjer klar til å spele av lydfila til utdraget som ligg i høyremargen. Fortel elevane at dei skal ta notat medan dei lyttar slik at dei etterpå kan skrive eit samandrag av teksten.

UNDERVEGS:

Ta notat til teksten mens de lyttar til lydfila. Spel gjerne av lydfila to gongar.

ETTER:

1. Skriv eit samandrag

Individuelt arbeid.

Skriv eit samandrag av utdraget på bakgrunn av notata deira.

2. Samanlikn samandraga

Grupper på to-tre elevar

Når alle har skrive eit samandrag, samanliknar elevane det de har skrive i grupper på to-tre elevar:

- Kva er likt, og kva er ulikt?
- Korleis er det å skrive samandrag av ein tekst utan å ha lese han – berre å ha lytta?
- Er det forskjell på å skrive samandrag av skjønnlitteratur og sakprosa (essay)? Grunngi svaret.

3. Diskusjon

Klassesamtale

Del først erfaringane med å skrive samandrag i heil klasse.

Snakk deretter om teksten med utgangspunkt i leseopplevinga til elevane. Still opne og autentiske spørsmål og følg opp med spørsmål som bygg vidare på svara til elevane. Følgande spørsmål kan ev. inngå i diskusjonen:

- Kva slags inntrykk får de av Bjørn Hatterud?
- Korleis vil de beskrive onkelen?
- Korleis vil de beskrive relasjonen mellom Bjørn Hatterud og onkelen hans?
- Liker de onkelen? Kvifor/kvifor ikkje?
- Korleis trur de det må vere å leve med risikoen for å få hjerneskadar?
- Korleis forstår de setninga: «eg var livredd – for at nokon skulle forstå»?
- Korleis vil de summere opp Hatterud sin erfaring med å komme ut som homofil?
- Er det framleis vanskeleg å komme ut av skapet som homofil i Noreg i dag?
- Meiner de at det er meir vanskeleg å komme ut på bygda enn i byen?
- Kva er ei klassereise?
- Kvifor meiner Hatterud at alle vanskaner hans har vore sjølve billetten til ei klassereise og eit godt liv?

Bjørn Hatterud bruker ein del formuleringar av typen: «Då synet mitt svikta, var eg ni år»; «Då eg var femten år, sette ryggmergen min seg fast i arrvev»; «Då eg var elleve år, la eg merke til» osv.

- Kvifor trur de han bruker slike formuleringar?

Teksten er kategorisert som «personleg essay».

- Er de einige i denne kategoriseringa? Kvifor/kvifor ikkje?

Sjekk ev. definisjonen av omgrepet «personleg essay» i bonussporet - [her](#).

- Lever han opp til dei forventningar de har til ein tekst i denne sjangeren?

Til slutt kan de samanlikne teksten med utdraget frå *Kongonotatene* (verkelegheitslitteratur) og/eller *Charlotte* (dokumentarroman).

Kva slags likskaper og ulikskaper ser de mellom tekstane?

Denne oppgaven dekkjer flere kompetansemål, blant annet disse:

-Lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke relevante og saklige argumenter i diskusjoner (VG1)

-Lese og analysere tekster på bokmål og nynorsk i ulike sjangere og ta stilling til spørsmål tekstene tar opp, og verdier de representerer (VG2)

– Lytte til og vurdere argumentasjonen i muntlige tekster i ulike medier og ta stilling til innhold og formål (VG3)

4. David Foenkins: *Charlotte*

FØR:

Klassesamtale

Se på forsiden, sjangerbetegnelsen og les ingressen.

- Hva ser dere på forsiden?
- Hvilke tanker får dere når dere ser på bildet?
- Hva slags stemning mener dere at bildet formidler? Forklar.

Bla igjennom utdraget og se på de andre bildene.

- Hva synes dere om dem?
- Synes dere de fremstår som dekadente - overforfinete og livstrette?

Sjangeren er dokumentarroman.

- Hvilke forventninger har dere til en tekst i denne sjangeren?
- Hva kan være årsaken til at denne sjangerbetegnelsen er valgt fremfor biografi – selv om boka handler om livet til Charlotte Salomon?

Utdraget inneholder noen ord som det kan være relevant å snakke om før elevene leser.

En del av disse knytter seg til kunst som f.eks. *stilleben*, *degenerert kunst*, *dekadanse*, *lieder* eller navn på kunstnere/kunstteoretikere som van Gogh, Chagall, Emil Nolde, Kokoschka, Beckmann, Max Ernst, Otto Dix, Aby Warburg, Ernst Cassirer, Stendhal og Jonathan Safran Foer.

I tillegg opptrer ord som disse i teksten: *protesjé*, *det rasjonelle*, *arierne/ariske*, *reservert*, *diskret*, *vestibylene*, *hallusinasjoner*, *Libération*, *fascinasjon*, *intuisjon* og *sympati*.

UNDERVEIS:

Be elevene notere stikkord eller markere i teksten mens de leser. Det kan være:

- Noe de synes er vanskelig å forstå, virker rart eller ulogisk.
- Noe de synes er overraskende
- Noe de synes er godt skrevet

ETTER:

1. Umiddelbar reaksjon på utdraget

Klassesamtale

Snakk først litt om hva som ev. overrasket dere og hva som gjorde inntrykk på dere i utdraget fra *Charlotte*.

Be også elevene ta opp ting de lurte på mens de leste, slik at alle har en foreløpig forståelse av hva teksten handler om.

2. «Stille» lesesirkel*

Gruppearbeid.

Elevene deles inn i grupper på tre-fire elever som skal samarbeide om å lage en «stille» lesesirkel, dvs. en lesesirkel der de ikke får lov til å snakke – bare skrive til hverandre.

Hver elev trenger et ark, noterer navnet sitt øverst i venstre marg og skriver «Hei» øverst på siden, ev. etterfulgt av navn på gruppemedlemmene for å understreke det autentiske elementet. Elevene får nå 1-2 minutter til å skrive om leseopplevelsen. De kan skrive tanker, følelser, spørsmål eller andre reaksjoner på utdraget de har lest – helt uten å snakke. De bør skrive med leselig skrift og bruke så mye av den tilmålte tiden som mulig til å skrive.

Når tiden er ute, skal alle elevene sende teksten sin mot venstre, til den eleven som sitter der. Elevene leser arket de har fått, skriver navnet sitt i venstre marg og får deretter 1-2 minutter til å reagere på naboens tekst: De kan skrive en kommentar til teksten, fortsette tankerekken, skrive om de er enige eller uenige, stille spørsmål eller ev. sette i gang en ny tanke-rekke.

Etter tre gjennomføringer returneres arket til den som begynte med å skrive på det. Vedkommende leser tekstene og setter strek under en setning på arket – den som eleven synes er mest interessant og som han/hun har lyst til å diskutere videre i gruppen.

Deretter får elevene endelig lov til å snakke. Be dem om å begynne med en av de utvalgte setningene og la dem ellers snakke fritt om utdraget i noen minutter.

3. Samtale i hel klasse

Klassesamtale.

Hver gruppe kan nå få si litt om hva de diskuterte i gruppen og hva de synes om å jobbe med «stille» lesesirkel. Sørg for at så mange som mulig kommer til orde i samtalen.

Følg gjerne opp samtalepunktene som nevnes ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på elevenes svar. Da opplever elevene at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor. Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvilket inntrykk får dere av Charlotte?
- Hva tenker dere om at hun engasjerer seg slik i arbeidet med billedkunsten i en tid der nazi-flagget vaier fra taket av Kunstakademiet?
- Hvordan tror dere det er å leve i krig?
- Hvordan blir et samfunn påvirket av at det er krig?
- Hva tenker dere om hvordan det jødiske blir beskrevet?
- Hva tenker dere om det at Charlotte så vidt kommer inn på kunstakademiet fordi hun er jøde og hele tiden må oppføre seg på forskjellige måter for å bli godtatt av akademiet?

Charlotte lagde et stort antall bilder det siste året hun levde. Hun døde i Auschwitz da hun var 26 år og etterlot seg en bildeserie som hun kalte *Liv eller teater?* Kunsten hun etterlot seg gjør at livet hennes lever videre i vår bevissthet.

- Hva synes dere om bildene til Charlotte Salomon, etter å ha lest teksten?
- Hva synes dere de handler om?
- Opplever dere bildene som politiske? Som degenerert kunst?
- Bør kunstnere og forfattere ha lov til å lage det de vil?

- Er kunsten fri? Og hva vil det si at kunsten er fri?
- Vet dere om andre kunstnere som har dødd mens de var unge og som lever videre via sin kunst/musikk/film/litteratur osv.

- Hva tenker dere om at forfatteren tar så stor plass i fortellingen og beretter om hvorfor han ble så fascinert av Charlotte Salomons bilder?
- Hva er prosjektet til Foenkinos?
- Hva er det han blir så fascinert av?
- En av tingene Foenkinos er veldig fascinert av er Berlin og det tyske.
- Hva forbinder dere med det tyske?

- Har du hatt en lignende kunstopplevelse (kunst, film, musikk, litteratur) som David Foenkinos?
- Hvilke virkemidler ville du tatt i bruk for å få frem opplevelsen din (ordvalg, setningsstruktur, bruk av utropstegn, smilefjes osv.)?
- Hva tenker dere om måten romanen er skrevet på?
- Hva er forskjellen på å skrive en personlig dokumentarroman og en historisk fremstilling (roman)

Sammenlikn utdraget fra *Charlotte* med utdraget fra *Mot normalt*.

Hvilke likheter og forskjeller får du øye på, f.eks. når det gjelder bruken av sjangere (dokumentarroman vs. personlig essay), når det gjelder tema, forholdet mellom hovedperson og det omgivende samfunnet, synet på kropp og kunstneriske uttrykk osv.

* Idéen til denne fremgangsmåten er hentet fra:

Daniels, Harvey A. og Elaine Daniels (2013). *The Best-Kept Teaching Secret*, Corwin

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Lese og analysere tekster på bokmål og nynorsk i ulike sjangere og ta stilling til spørsmål tekstene tar opp, og verdier de representerer (VG2)
- Lese et utvalg samtidstekster på bokmål og nynorsk og drøfte hvordan disse tekstene språklig og tematisk forholder seg til vår tid (VG3)

5. Bjørn Vatne: *Nullingen av Paul Abel*

Dette opplegget passer også i arbeidet med Fritt Ord-konkurransen 2019-2020

FØR:

Klassesamtale.

Sjangeren er *cli-fi*.

- Vet dere hva dette begrepet dekker over? (Se ev. en forklaring i bonussporet, under utdraget på nettsidene. Her er [direkte-lenke](#).)
- Kjenner dere til andre eksempler på denne sjangeren, innen bøker, filmer, TV-serier, spill?
- Hva kjennetegner i så fall disse bøkene/filmene/spillene?
- Hvilke forventninger har dere til en bok i denne sjangeren?

Les ingressen.

- I hvilken grad passer beskrivelsen i ingressen til de forventningene dere har til sjangeren?
- Får dere lyst til å lese utdraget?
- Hva tror dere at dere kommer til å like og mislike?

UNDERVEIS:

Be elevene notere stikkord i en leselogg mens de leser. Det kan være:

- Noe de synes er med på å gjøre utdraget spennende.
- Noe de synes er overraskende
- Noe de synes er vanskelig å forstå, virker rart eller ulogisk.

ETTER:

1. Samtale om utdraget

Klassediskusjon

Snakk om utdraget med utgangspunkt i elevenes opplevelse av teksten og i de stikkordene de tok under lesingen.

La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål også inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hva tenker dere om karakteren Paul Abel? Er han en helt? En antihelt?
- Hvordan vil dere beskrive ekteskapet mellom Paul og kona, Astrid?
- Hva slags samfunn lever de i?
- Hva har skjedd?
- Opplever dere at dette er en realistisk eller dystopisk beskrivelse av hvordan klimaet vil endre seg?

- Blir dere redde, bekymra eller liknende når dere leser denne beskrivelsen? Eller er det satt så på spissen at det oppleves morsomt eller fortegnet?
- Hvilke ord synes dere beskriver teksten best: Sarkastisk, morsom, skremmende, trist, spennende eller liknende?

I *Nullingen av Paul Abel* er det et politisk parti som gjennomfører et statskupp bl.a. pga. utsikten til en økologisk katastrofe.

- Finnes det politiske saker i samfunnet som er så viktige at det kan være nødvendig eller hensiktsmessig å sette demokratiet til side?
- Tror dere at klimautfordringene våre kan løses demokratisk?
- Hva tenker dere om at et økoparti tar makten for å redde klimaet, slik det skjer i *Nullingen av Paul Abel*?

- Hva tenker dere om sjalken - teknologien som er operert inn i hjernen, slik at følelser og hukommelse blir påvirket av reklamen og informasjonen som strømmes?
- Kjenner dere til andre eksempler – f.eks. fra film, kunst eller virkeligheten, der teknologi er operert inn i mennesket? (Se ev. [bonusspor](#) for aktuelle eksempler.)
- Hvor går grensen mellom mennesket og teknologien?
- Kan teknologien gå for langt, eller er det greit at vi gjør oss så avhengige av teknologi?
- Hva er det som styrer den teknologiske utviklingen?
- Er det mulig å sette grenser for den teknologiske utviklingen?
- Har demokratiet en oppgave i å temme denne utviklingen?
- Hvilken rolle har teknologien i forhold til enkeltmennesket i *Nullingen av Paul Abel*?
- I hvilken grad mener dere at menneskene i *Nullingen av Paul Abel* er frie?

Sammenlign utdraget fra *Nullingen av Paul Abel* med utdraget fra *Eg får aldri sjå verda igjen* av Ahmet Altan som også finnes i årets utgave av Rein tekst.

- Hvordan oppleves frihet i disse to utdragene?

Når dere har diskutert teksten, kan dere foreta en vurdering.

2. Finn argumenter

Gruppearbeid

Del elevene inn i mindre grupper og la dem snakke om hva de synes er bra og/eller dårlig med teksten, og hva de eventuelt synes kunne vært bedre.

Be dem lage en liste over de tingene som er med på å gjøre teksten god (argumenter *for*), og en liste over ting som trekker ned (argumenter *mot*). Be elevene skrive så mange fordeler og ulemper som de klarer.

3. Vurdering i hel klasse

Klassesamtale

La gruppene fortelle hva de har kommet frem til.

Klassen vurderer begrunnelsene og noterer de beste argumentene for og mot på tavlen, for eksempel fem gode argumenter for og fem gode argumenter mot.

Til slutt oppfordres elevene til å gi uttrykk for om de får lyst til å lese resten av boken? Hvorfor/hvorfor ikke?

Vi anbefaler også at utdraget fra *Nullingen av Paul Abel* brukes som forberedelse til å delta i Fritt Ord-konkurransen 2019-2020 der temaet er krise. Dere kan lese mer om konkurransen [her](#). På nettsidene til konkurransen finner dere også forslag til hvordan begrepet krise kan forstås.

Diskuter i fellesskap forbindelsene mellom utdrag og tema:

- I hvilken grad mener dere at krise-begrepet kan få frem nye aspekter ved utdraget?
- I hvilken grad mener dere at det er den økologiske situasjonen på Nordvestlandet på midten av det 21. århundret som er årsak til krisen - og i hvilken grad er det statskuppet?
- Hadde dere hatt tillit til at det norske systemet – klausuler i grunnloven, et sovende forsvarsverk, byråkratiet eller liknende – skulle avverge eller håndtere krisen? Begrunn svaret.
- Mener dere at utdraget først og fremst dramatiserer en samfunnsmessig krise eller en personlig krise?
- I hvilken grad mener dere at Paul gjennomgår en krise?
- Hva med Astrid?
- Hvordan påvirker krisen forholdet mellom Paul og Astrid?
- Hva synes dere om måten de prøver å håndtere situasjonen på?
- I hvilken grad tror dere at dette vil kunne løse situasjonen?
- Hvordan hadde dere reagert?
- Hva har krisen å si for mulighetene til å tale og tenke fritt?
- I hvilken grad tror dere at valget av sjanger påvirker hvordan de ulike krisene i utdraget kan beskrives? Og hvordan de kan løses?

Etter arbeidet med utdraget anbefaler vi å legge til rette for at alle elevene i klassen kan få delta i Fritt Ord-konkurransen 2019-2020.

Ekstraoppgave

Skoleåret 2019-2020 har stiftelsen Fritt Ord en konkurranse der alle elever i videregående skole oppfordres til å bidra. Tema for konkurransen er: Krise.

Nullingen av Paul Abel er et av flere utdrag i årets *Rein tekst*-antologi som egner seg godt som utgangspunkt for å delta i Fritt Ord-konkurransen, for eksempel ved å legge til rette for en refleksjon over i hvilken grad krise er et relevant begrep å bruke i forbindelse med utdraget. Du kan også velge å bare la deg inspirere av teksten tema eller måten den er bygd opp på.

Skriv en tekst eller lag en medieproduksjon med tema krise og send inn ditt bidrag i Fritt Ord-konkurransen. Da har du muligheten til å vinne pengebeløp (kr 20 000, kr 15 000 eller kr 10 000) samt studietur til Strasbourg.

Du kan lese mer om konkurransen [her](#). Fristen for å levere er 2. mars 2020.

Dette opplegget dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- *Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)*
- *Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)*
- *Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser (VG3)*

6. Liv Marit Weberg: Påstander om meg i tilfeldig rekkefølge

FØR:

1. Samtale

Klassesamtale

Se på forsiden og les ingressen.

- Hvilket inntrykk får dere av Weifa ved å se på forsiden?
- Hvorfor tror dere hun er avbildet med en kjærlighet i munnen?
- Hvordan vil dere beskrive stilen i ingressen?

2. Påstandsark

Individuelt arbeid

Del ut ark med påstander til diskusjon ([se ev. ark til utdeling her](#))

Elevene skal nå lese setningene, krysse av om de er enige eller uenige og forberede seg på å forklare hvorfor.

Påstander:

- Det er ensomt å være menneske
- Det er viktig å bruke tanntråd og neglefil
- Alt handler om økonomi
- Det er viktig at noen tar ansvar når det er lite trøkk i en samtale
- Gutter er fysisk sterkere enn jenter
- Det er greit å dra på politisk møte for å få gratis pizza
- Det er viktig å følge regler, særlig for jenter
- Verden er i ferd med å forandre seg til det bedre
- Alle fellesskap lager regler som gjør at noen faller utenfor
- De rike burde bare bo noen få og inngjerdete steder
- Det er deilig å yte motstand
- Kvinnelige kropper er det mer enn nok av i mediebildet

Etter det individuelle arbeidet kan elevene eventuelt få diskutere meningene sine i små grupper på fire elever for å forberede klassesamtalen i punktet under.

3. Påstander i hel klasse

Klassesamtale

Som forberedelse til lesingen kan dere diskutere påstandene i hel klasse, der elevene begrunner synspunktene sine.

UNDERVEIS:

- Finn og marker de stedene i utdraget der påstandene dukker opp. Legg også merke til om det blir gitt en begrunnelse i teksten.
- Noter spørsmål til teksten dersom det er noe dere lurer på.

ETTER:

1. Samtale om påstander etter lesing

Klassesamtale

Gå igjennom påstandene på nytt og spør elevene om det er noen som har endret mening. Be elevene dele tankene sine.

- Hvorfor har de endret mening - eller hvorfor ikke?

2. Samtale om utdraget

Klassesamtale

Snakk deretter om utdraget og la elevene dele tankene sine.

Vi anbefaler at litterære samtaler tar utgangspunkt i den personlige leseopplevelsen til elevene. Åpne og autentiske spørsmål – spørsmål der svaret ikke er gitt på forhånd – gjør det lettere for dem å relatere litteraturen til egen hverdag og eget liv og dermed også å engasjere seg i litteraturen.

Begynn gjerne med spørsmål som:

- Hva handlet dette om? eller
- Hva skjedde her?

Dersom elevsvarene blir fulgt opp på en oppmerksom og konstruktiv måte, opplever elevene at leseropplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor. Det kan for eksempel skje ved å la samtalen bygge videre på elevenes svar når et nytt spørsmål blir formulert (såkalt opptak og høy verdisetting).

Når elevene har fått anledning til å formulere og diskutere leseopplevelsene sine, anbefaler vi deg å bruke teksten til å stille spørsmål som du vet vil engasjere.

I tillegg kan ett eller flere av følgende spørsmål inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvilket inntrykk får dere av Weifa?
- Synes dere hun passer inn?
- Opplever dere henne som frekk? Morsom? Irriterende?
- Hvorfor tror dere hun oppfører seg slik?
- Ville dere hatt henne som venn? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hva synes dere om de andre i gruppa?
- Hvordan vil dere definere et fellesskap?
- Hva tenker dere om dette sitatet: «For når folk lager seg et fellesskap, klarer de faen meg aldri å gjøre det uten å samtidig lage seg masse regler. Og de som ikke følger reglene, faller ut av fellesskapet. Og de som sitter igjen, syns det er så utrolig trist når noen faller ut av fellesskapet.»
- Hvilke sosiale spilleregler er det viktig at vi har, og hvorfor?
- Hvilke sosiale spilleregler følger vi i et møte der en skal diskutere noen temaer?
- I hvilken grad får utdraget deg til å se på et politisk møte med nye øyne?
- Hvilken effekt har det å utfordre eller boikotte sosiale spilleregler?

- Og hvilken effekt har det å lese om det?
- Hvordan er de sosiale spillereglene i din vennegjeng?

Til slutt kan dere vurdere utdraget:

- Hva liker dere med utdraget fra *Påstander om meg i tilfeldig rekkefølge*?
- Og hva misliker dere?

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- *Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)*
- *Lese og analysere tekster på bokmål og nynorsk i ulike sjangere og ta stilling til spørsmål tekstene tar opp, og verdier de representerer (VG2)*
- *Lese et utvalg samtidstekster på bokmål og nynorsk og drøfte hvordan disse tekstene språklig og tematisk forholder seg til vår tid (VG3)*

7. Sara B. Elfgren og Karl Johnsson: *Vei*

FØR:

Vei er en tegneserie.

- Leser dere tegneserier? Hvilke?
- Hvilke andre tegneserier kjenner dere til?

Finn ev. beskrivelse og eksempler på tegneserier i bonussporet som knytter seg til utdraget på nettsidene til Rein tekst. Her er [direkte-lenke](#).

- Har dere forslag til undersjangre, innen tegneseriesjangeren?

I tillegg til å være en tegneserie er utdraget merket med sjangerbetegnelsen *fantasy*.

- Hva forbinder dere med denne sjangeren?
- Hva synes dere om forsiden?
- Hvordan forstår dere tittelen?
- Liker dere den visuelle stilen? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvilke forventninger har dere til en tegneserie som *Vei*?

UNDERVEIS:

Noter stikkord til teksten. Det kan være stikkord til:

- Noe som overrasker dere
- Noe som vekker følelsene deres

ETTER:

I boka *101 måter å fremme muntlige ferdigheter på* (red. Kverndokken 2015), fremhever norskdidaktikeren Henning Fjørtoft en måte å organisere det muntlige arbeidet på som han kaller *tenk-par-del*. Uttrykket viser til at elevene arbeider i tre faser: Først individuelt og så i par før de til slutt deler svarene i hel klasse.

Blant fordelene ved denne måten å jobbe på er at alle elever involveres og aktiviseres og at den legger til rette for en mer dialogisk samtalestruktur i klasserommet med økt kvalitet på de muntlige bidragene som fremføres i plenum.

1. Tenk

Individuelt arbeid.

La først elevene formulere for seg selv hvordan de opplevde utdraget fra *Vei*. Ev. kan de få i oppdrag å skrive ned tankene sine i form av stikkord eller setninger. Dersom de har behov for støtte i denne fasen, går det an å bruke setningsinnledere som:

1. Da jeg leste, la jeg merke til ...
2. Jeg likte godt da ...
3. Jeg likte ikke at ...

4. Jeg ble overrasket over ...
5. Jeg synes at ...
6. Det gjorde inntrykk på meg at ...
7. Slutten var ...

Synspunktene bør begrunnes med eksempler og ved bruk av argumentasjonsord som *fordi, derfor* eller liknende.

2. Par

Gruppearbeid.

La elevene få noen minutter til å dele, diskutere, sammenlikne og reflektere over leseopplevelsene/setningene sine. I tillegg kan parene få i oppdrag å velge ut 1-2 ting som de ønsker å snakke om i plenumsdiskusjonen.

3. Del

Klassediskusjon

Snakk om utdraget med utgangspunkt i elevenes opplevelser, stikkordene de tok under lesingen og de tingene som de ønsker å diskutere. La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan dessuten ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hva tror dere har skjedd med jenta som ligger i vannet?
- Hvordan vil dere beskrive styrkeforholdet mellom prins Eidyr og Dal?
- Hva slags leder tror dere Eidyr er?
- Tror dere de vurderer å spise jenta?
- Hvorfor blir de så redde når hun åpner øynene?
- Hva tror dere kommer til å skje med henne?
- Hva synes dere om bruken av tankebobler/bokser?
- Hva synes dere om bildene/rutene?
- Er det ruter dere liker bedre enn andre?
- Hvilken rolle spiller den Norrøne mytologi i utdraget?
- Mener dere det er nødvendig å kjenne til mytologien for å forstå teksten?

Jenta i vannet er en antihelt i universet hun er en del av.

- Kommer dere på andre eksempler på antihelter i årets Rein tekst?

- Hvilke fantasy-trekk finner dere i utdraget?
- Hva tror dere kommer til å skje videre?

Sammenlign utdraget fra *Vei* med utdraget fra *Navnenes hus* som også finnes i årets *Rein tekst*.

Norrøn og gresk mytologi er grunnlaget for disse to fortellingene.

- Hva kjennetegner samfunnet som beskrives?

Begge kvinnene i disse bøkene lever i en verden styrt av menn.

- Hvordan opplever du skildringen av de to kvinneskikkelsene?

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)*
- Lese og analysere tekster på bokmål og nynorsk i ulike sjangere og ta stilling til spørsmål tekstene tar opp, og verdier de representerer (VG2)*
- Lytte til og vurdere argumentasjonen i muntlige tekster i ulike medier og ta stilling til innhold og formål (VG3)*

8. Ahmet Altan: *Eg får aldri sjå verda igjen*

Dette opplegget eignar seg som førebuing til arbeid med Fritt Ord-konkurransen 2019-2020

FØR:

Sjå på omslaget og les ingressen.

- Kva legg de merke til på framsida?
- Kva slags samanheng er det mellom framsida og tittel?
- Kvifor trur de at elementa på framsida – til dømes orda og fuglen – har blitt plassert slik?

Boka er omtalt som fengselslitteratur.

- Kva slags forventingar har de til denne sjangeren?
- Veit de om andre bøker, film, seriar osv. som kan passe i ein slik sjanger?
- Kva veit de om det mislykka kuppforsøket i Tyrkia sommaren 2016?
- Kva trur de vert meint med «ei underbevisst melding»?
- Kva vil det seie å bli dømd til fengsel på livstid?

UNDERVEGS:

Vel ut 2-3 setningar som gjer inntrykk på dykk, som de liker eller misliker.

ETTER

1. Førebels reaksjon på utdraget

Klassesamtale

Lét først elevane sitte i mindre grupper og grunngi valet av setningar for kvarandre. Ta deretter opp ev. spørsmål til teksten i heil klasse.

2. Vurdering

a. Personleg vurdering

Individuelt arbeid.

Be elevane ta stilling til utdraget:

- Likte du utdraget?
- Kva er dei 3 viktigaste grunnane til at du liker/misliker teksten?

b. Finn argumenter

Arbeid i par

Del elevane inn i par. Be dei snakke saman i gruppa med utgangspunkt i vurdering og argumenter frå punktet over.

Elevane skal nå lage to lister: ei liste med argument for, og éin liste med argument mot, til kvart av synspunkta.

Be også elevane diskutere kva for argument de synest er gode og grunnngi kvifor.

Elevane skal deretter bruke disse argumenta. Først skal de argumentere *for*, og så skal de argumentere *mot*. Dette gjer dei etter tur: Den eine argumenterer, mens den andre berre høyrer på.

c. Byt standpunkt

Grupper på fire

No skal para gå saman to og to (grupper på fire). I kvar av desse nye gruppene, skal to og to debattere mot kvarandre. Den eine gruppa skal argumentere for, og den andre gruppa skal argumentere mot. Etter fem minuttar skiftar gruppene på kven som skal argumentere for og mot.

Når debatten er ferdig i gruppene, kan han helde fram i heil klasse. Streken kan brukast som ein måte å få fram og synleggjere ulike meiningar på.

d. Streken

Heil klasse

Streken er ein metode for debatt i klasserommet. Føremålet med denne metoden er å få fram ulike meiningar og gode diskusjonar i klasserommet.

Marker ein strek i klasserommet med teip, bøker, ved å peike eller anna.

‘Streken’ skal fungere som ein einig/ueinig-akse, og elevane skal i løpet av diskusjonen plassere seg i forhold til denne aksen. Ein person – til dømes læraren – set fram ulike påstandar i løpet av sekvensen. Elevane skal plassere seg på den eine eller andre sida, eller midt på. Deretter blir det opna for grunnngjevingar og diskusjon, og elevane får høve til å flytte på seg kvar gang dei endrar synspunkt.

Det kan være ein god idé å starte med uskyldige påstandar slik at elevane får høve til å prøve å flytte på seg før dei større diskusjonane startar. Framlegg til oppvarmingsspørsmål:

- Eg bada i sommar
- Eg liker at sola skin
- Eg gler meg til vinteren
- Eg liker sushi

Dette er spørsmål der det vil være ei viss usemje – men lite sannsynleg at mange flytter seg i løpet av diskusjonen. La derfor diskusjonen vere kort. Set deretter i gong med ein klassesdiskusjon på bakgrunn av utsegn frå den som leier diskusjonen.

Utsegna kan hentast frå eller basere seg på ei liste med argument frå gruppene dersom streken er førebudd med gruppearbeid (jf. framlegget over), men lærar kan også velje å førebu påstandar sjølv og/eller trekke ut påstandar frå diskusjonen etter kvart som han utviklar seg. Pass på at spørsmåla eller påstandane alltid er laga slik at alle alternativ er like riktige, det skal ikkje vere mogleg å velje «feil».

Deretter blir eit nytt synspunkt sette fram, og ein ny diskusjon begynner.

Viss mange av elevane plasserer seg på same side kan læraren trekke inn elevane i diskusjonen på følgjande måte: læraren ser at det er færre på den eine sida av streken og gir derfor ordet til eit par av dei elevane som er på den sida der det er færrest elevar. Elevane skal grunngi kvifor dei er einige/ueinige.

Deretter blir eit nytt synspunkt sette fram, og ein ny diskusjon begynner.

Når debatten er ferdig, vert elevane spurt om å foreta ei endeleg plassering ut ifrå kva dei meiner om teksten. Læraren spør nå:

«Utdraget ifrå *Eg får aldri sjå verda igjen* er en god tekst – einig eller ueinig?»

3. Diskusjon og opplegg til Fritt Ord-konkurransen

Det er òg mogleg å bruke eitt eller fleire av følgjande meir spesifikke spørsmål i ein diskusjon av utdraget.

Spørsmåla er valt ut slik at dei samstundes kan leggje opp til at klassen eller enkeltelevar kan delta i Fritt Ord-konkurransen.

Vi anbefaler at utdraget ifrå *Eg får aldri sjå verda igjen* vert brukt som førebuing til å delta i Fritt Ord-konkurransen 2019-2020 der temaet er krise. De kan lese meir om konkurransen [her](#). På nettstaden til konkurransen finn de òg forslag til korleis ein kan forstå omgrepet krise.

- Diskuter i fellesskap samanhengane mellom utdrag og tema: I kva grad meiner de at omgrepet «krise» kan få fram nye aspektar ved utdraget?
- Kva tenker de på når de høyrer ordet krise?
- Kva kan eit samfunn gjere for å unngå kuppforsøk?
- Kva synest de om måten Erdogan har reagert på? Grunngi svaret.
- Korleis trur de at de hadde klart å leve i eit slikt samfunn?
- Kva hadde vore annleis?
- Kva er det i teksten som tyder på krise?

Forteljaren tenker på politiet med ein gong det ringer på døra.

- Kva seier det om situasjonen han er i?
- Kva synest de om at han lager te til dei som ransakar huset?

Forteljaren er godt førebudd da han vert henta.

- Kva tenker de om det?
- Kva ville de gjort om de måtte førebu dykk på ein krisesituasjon?
- Kva synes de om svaret forteljaren gir politimannen: «Eg røykjer berre når eg er nervøs»?
- Er de samd med han i at setninga endrar på krisa? Grunngi svaret.
- Kvifor trur de forteljaren er så oppteke av opphavet til setninga?
- Kva har ei slik krise å seie for moglegheitene til å tale og tenke fritt?
- Kva slags betydning kan språket ha i ein krise-situasjon?
- Kva synest de om slutten på utdraget?
- Korleis trur de forteljaren vil handtere situasjonen han står i på slutten?
- I kva grad trur de han klarer å overvinne den nye røyndommen?
- Trur de Altan vil få sjå verda igjen?

Etter arbeidet med utdraget anbefaler vi å legge til rette for at alle elevane i klassen kan få delta i Fritt Ord-konkurransen 2019-2020.

Skriveoppgåver:

1. Les *Eg får aldri sjå verda igjen* og skriv ei bokmelding.
2. Skriv vidare på utdraget. Kva trur du skjer vidare? Kva skjer når dei kjem inn i fengselet? Trur de Ahmet Altan klarer å ta vare på motstanden?

Ekstraoppgåve:

Skoleåret 2019-2020 har Fritt Ord ein konkurranse der alle elevar i vidaregåande skule vert oppmoda til å bidra. Tema for konkurransen er: Krise.

Eg får aldri sjå verda igjen er eit av fleire utdrag i årets Rein tekst-antologi som egner seg godt som utgangspunkt for å delta i Fritt Ord-konkurransen, til dømes ved å legge til rette for ein refleksjon over i kva grad krise er eit relevant omgrep å bruke i samband med utdraget. Du kan òg velje å berre la deg inspirere av temaet i teksten eller måten han er bygd opp på.

Skriv ein tekst eller lag ein medieproduksjon med tema krise og send inn bidraget ditt i Fritt Ord-konkurransen. Då har du moglegheita til å vinne pengebeløp (kr 20 000, kr 15 000 eller kr 10 000) og studietur til Strasbourg.

Du kan lese meir om konkurransen [her](#). Fristen for å levere er 2. mars 2020.

Dette opplegget dekkjer flere kompetansemål, blant annet disse:

- *Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)*
- *Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiingar, litterære tolkningar, drøftingar og andre resonnerende tekster på hovudmål og sidemål (VG2)*
- *Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkningar og retoriske analyser (VG3)*

9. Colm Tóibín: *Navnenes hus*

FØR:

13 stikkord

La elevene forestille seg hva som skjer i utdraget ut ifra 13 stikkord.

(En kort introduksjon til denne aktiviteten finnes ca. 26 minutter ut i [dette foredraget med Sture Nome](#), universitetslektor ved Universitetet i Stavanger.)

Her er et forslag til 13 slike stikkord fra utdraget fra *Navnenes hus*:

kongen, stank, overfalle, datter, forbannelser, tvetungede, ofre, bundet, Ifigeneia, ber, slu, likene, kone

Be elevene om først å kategorisere stikkordene, for eksempel i tre kolonner.

Elevene skal deretter bruke stikkordene til å forutsi hva de tror utdraget handler om, ved å skrive en kort tekst. Forklar for elevene at det ikke handler om å kunne gjette akkurat hva som står i utdraget, men å bruke stikkordene til å skrive hva de tror.

Når de har skrevet hva de tror kommer til å skje, kan de gå sammen med en læringspartner for å sammenlikne hva de har skrevet.

UNDERVEIS:

Be elevene lese utdraget mens de sammenlikner med det de skrev ut ifra de 13 stikkordene.

ETTER:

1. Sammenlikn

Be først elevene snakke to minutter med læringspartneren om hvordan handlingen i utdraget var annerledes enn de trodde, på bakgrunn av de 13 stikkordene.

2. Del

Klassediskusjon

Snakk om utdraget med utgangspunkt i elevenes opplevelser, stikkordene de tok under lesingen og de tingene som de ønsker å diskutere. La samtalen utvikle seg ved å formulere åpne og autentiske spørsmål som bygger videre på svarene til elevene – da opplever de at leseopplevelsene deres blir hørt og tatt på alvor.

Hvis ønskelig kan dessuten ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvor er vi?
- Hvilket samfunn er vi i?

- Hva har skjedd?
- Hvorfor dreper Kong Agamemnon sin egen datter?
- Vil dere si at det er tragisk? Forklar hvordan dere tenker.
- Hvilket inntrykk får dere av Dronning Klytaimnestra?
- Hva slags sinnstilstand er Klytaimnestra i?

Her er tre sitater fra fortellingen til dronningen:

1.

«Ingen er villig nå til å gjenta det hun sa i minuttene før de kvalte stemmen hennes, men jeg vet hva hun sa.»

2.

«Gudenes tid er forbi.»

3.

«jeg hadde også gjort meg den erfaring at det var enklere å ha å gjøre med slike som holdt fast ved den gamle troen, som trodde at verden var konstant.»

- Hvordan forstår dere disse sitatene – hva tror dere Klytaimnestra mener med disse utsagnene?
- Hva er forskjellen på det samfunnet som beskrives i *Navnenes hus* og vårt samfunn?
- Finnes det situasjoner der hevn er den riktige handlingen?

Sammenlign *Navnenes hus* og *Vei Bok 1*.

Norrøn og gresk mytologi er grunnlaget for disse to fortellingene. Hva kjennetegner disse to samfunnene som beskrives?

Begge kvinnene i disse bøkene lever i en verden styrt av menn. Hvordan opplever du kvinneskikkelsene?

Hvordan tror du det var å være kvinne i denne tiden?

Skriveoppgaver:

1. Skriv denne scenen sett fra kong Agamemnon sin synsvinkel.
2. Skriv en novelle eller et dikt om en som er drevet av tanken om hevn. Hva skjer inne i hodet på en som er besatt av tanken om hevn, hva har skjedd?

Dette opplegget dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- Lese et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa, på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk, og reflektere over innhold, form og formål (VG1)
- Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)
- Skrive kreative, informative og resonnerende tekster, litterære tolkninger og retoriske analyser (VG3)

10. Maggie O'Farrell: Jeg er, jeg er, jeg er

FØR:

Samtale i hel klasse

Se på forside, tittel og kategori.

Snakk først om hva elevene legger merke til på forsiden.

Ta deretter opp betegnelsen «sakprosanovelle».

Begrepet er et selvmotsigende begrep: Kan sakprosa ta i bruk skjønnlitterære grep som novellen? En av de mest tydelige tendensene i de siste årenes samtidslitteratur har vært hvordan sakprosaen har nærmet seg skjønnlitteraturen og hvordan skjønnlitteraturen nærmer seg sakprosaen. I fortellingen *Hals 1990* smelter dette sammen.

Jeg er, jeg er, jeg er. Et hjerteslag fra døden er en memoar av den skjønnlitterære forfatteren Maggie O'Farrell. Strukturen for memoaren er at hun har tatt utgangspunkt i alle de 17 gangene hun har vært tett på døden, i form av at hun selv, eller noen som står henne nær, har vært i nærkontakt med døden. Dette har resultert i en nyskapende memoar som består av frittstående fortellinger, som nærmer seg novellen i form.

Snakk om i hvilken grad en sakprosatext kan ha skjønnlitterære kvaliteter.

- Hva betyr det, i så fall?

- Hvilke forventninger har dere til teksten?

UNDERVEIS:

Sitatlogg

Elevene velger en eller flere sammenhengende setninger som gjør inntrykk på dem. Det kan f.eks. være fordi setningene er:

- spennende
- overraskende
- skrevet slik at stemningen i utdraget kommer tydelig frem
- En god skildring/beskrivelse
- Et vendepunkt i teksten

Be elevene lese høyt det beste sitatet i par og/eller i klassen

ETTER:

1. Personlig mening

Individuelt arbeid.

Be elevene ta stilling til utdraget:

– Likte du utdraget?

- Hva er de 3 viktigste grunnene til at du liker/misliker teksten?

2. Finn argumenter

Grppesamtale.

Elevene jobber i grupper på 4-5 elever. Be dem snakke sammen i gruppene om hva de synes er bra og/eller dårlig med teksten, og hva de eventuelt synes kunne vært bedre. Lag to lister: én liste over de tingene som er med på å gjøre teksten god (argumenter *for*), og én liste over ting som trekker ned (argumenter *mot*).

På listen over argumenter for kan det for eksempel stå:

«Jeg synes at... det var et fint utdrag fordi hun klarte å få frem hvor utsatt hun var.»

På listen over argumenter mot kan det for eksempel stå:

«Jeg likte ikke... slutten på teksten fordi den var mindre spennende enn da hun var på fjellet.»

Be elevene skrive så mange fordeler og ulemper som de klarer.

3. «Streken»

Når dere har snakket om utdraget og skal forberede selve avstemmingen, kan «streken» være en måte å konkretisere prosessen på i klasserommet.

Metoden er beskrevet nærmere i det undervisningsopplegget som knytter seg til utdraget fra *Eg får aldri sjå verda igjen* og finnes [her](#).

«Streken» kan avsluttes ved å diskutere utdraget i klassen og deretter å forsøke å komme frem til en felles vurdering der elevene plasserer seg i forhold til hva de mener om følgende spørsmål:

– Teksten fra *Jeg er, jeg er, jeg er. Et hjerteslag fra døden. Hals 1990* er god. - Enig eller uenig?

Ev. kan også ett eller flere av følgende mer spesifikke spørsmål inngå i diskusjonen av utdraget:

- Hvilket inntrykk får dere av fortelleren?
- Hva er det som gjør at hun blir så redd når hun møter fuglekikkeren på fjellet?
- Opplever du denne teksten som skremmende? Hvorfor? Hvorfor ikke?
- Hvilket instinkt er det hun bruker for å komme seg ut av situasjonen?
- Tror du hun har lært noe av selvforsvarskurset hun har gått på?
- Hva tenker du om hvordan hun klarer å snu situasjonen?
- Hva tenker du om politimannen som hun henvender seg til etter at hun har kommet tilbake fra turen?
- Hvordan opplever du det når etterforskerne kommer for å intervju henne?
- Har du noensinne vært tett på døden?
- Hvordan ville du beskrevet det til en som står deg nær?

- I hvilken grad mener dere at det går an å skille mellom hva som er skjønlitterært og hva som er sakprosa ved denne teksten?
- Er det viktig for din opplevelse av fortellingen at dette er noe som forfatteren har opplevd i virkeligheten?

Det var den tyske forfatteren Goethes som var den første til å innføre novelle-begrepet (les ev. mer om dette i bonussporet til teksten på nettsidene til Rein tekst).

Han definerte bl.a. sjangeren ved hjelp av begrepet *uhørt begivenhet*.

- I hvilken grad mener dere at et slikt begrep kan brukes om slutten på teksten?
- Er denne fortellingen en slik uhørt begivenhet?

Skriveoppgave:

Har du noensinne vært tett på døden? Hvordan ville du beskrevet det til en som står deg nær? Skriv en jeg-fortelling om det.

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- *Lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke relevante og saklige argumenter i diskusjoner (VG1)*
- *Lese og analysere tekster på bokmål og nynorsk i ulike sjangere og ta stilling til spørsmål tekstene tar opp, og verdier de representerer (VG2)*
- *Lese et utvalg samtidstekster på bokmål og nynorsk og drøfte hvordan disse tekstene språklig og tematisk forholder seg til vår tid (VG3)*

11. Sigmund Løvåsen: *Med øksene dei haustar inn*

FØR:

Diskuter med klassen:

- Kva slags forventningar har de til dikt? Ser eller høyrer dei ut på ein spesiell måte?
- Handlar dikt om andre ting enn annan litteratur?
- Kva vil de seie kjenneteiknar språket i dikt?
- Kva slags dikt har gjort inntrykk på dykk?
- I kva grad kan dikt noko anna enn til dømes romanar og dramatikk?
- Kva har det å seie for lesinga av eit dikt at det er på vers?

Ta utgangspunkt i nokre av dikta, til dømes dei to tekstene som begynner med høvesvis «Kunstgjødsel» og «Glyfosat».

UNDERVEGS:

Be elevane om å lese kvart av dikta tre gongar.

Be dei dessutan om å gjere følgande, i forbindelse med kvar gjennomlesing:

- legg merke til kva de legg merke til medan dei les
- vurderer kor bra dei sjølv synest dei forstår diktet på ein skala ifrå 1 til 10

Når kvart dikt er lese tre gongar, skal dei dessutan notere utviklinga i forståinga av kvart dikt samt skrive ned dei spørsmåla dei har til kvart av dikta. *

ETTER:

Klassesamtale

For kvart av dikta, tek de utgangspunkt i leseopplevinga til elevane og snakkar om diktet.

De kan t.d. bruke desse spørsmåla som utgangspunkt:

- Kva la de merke til?
- Kva var lett å forstå og kva var meir vanskeleg?
- Var det noko som overraska dykk?
- Kva slags spørsmål har de til diktet?

I tillegg kan desse spørsmåla inngå i samtalen:

"Kunstgjødsel"

- Kva slags bilete får du i hovudet når du les dette diktet?
- Kva slags forbindelsar ser du mellom dei to delane i diktet?
- Kva handlar dette diktet om?
- Kva føler du når du les det?

"Glyfosat"

- Kva handlar dette diktet om?
- Kva slags bilete får du i hovudet når du les dette diktet?
- Kva føler du når du les det?
- Kva trur du den siste setninga betyr?

Deretter kan de trekke inn nokre av dei andre dikta i antologien.
Det går til dømes an å snakke om:

- Kva slags likskapar og ulikskapar legg de merke til mellom de ulike diktene?
- Synest de at dikta har eit felles tema?
- Opplever de desse dikta som typiske dikt?

- Korleis opplever du det lyriske eg-et i dikta. Beskriv dette eg-et.
- I kva grad utviklar det lyriske eg-et seg i løpet av dikta.

- Er de einig med dikta?

Til slutt kan elevane ta stilling til diktas kvalitet:

- Liker de dikta? Kvifor/kvifor ikkje?
- Er det eit dikt de liker betre enn andre i dette utdraget? Kva er det med dette de liker?

* Spørsmåla i denne delen er inspirert av boka *Samtidslyrikk i klasserommet* av Kjersti Rognes Solbu og Jon Opedal Hove (Fagbokforlaget 2017)

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- *Lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke relevante og saklige argumenter i diskusjoner (VG1)*
- *Lese og analysere tekster på bokmål og nynorsk i ulike sjangere og ta stilling til spørsmål tekstene tar opp, og verdier de representerer (VG2)*
- *Lese et utvalg samtidstekster på bokmål og nynorsk og drøfte hvordan disse tekstene språklig og tematisk forholder seg til vår tid (VG3)*

12. Ellen Mari Thelle: *Bernard banker på*

FØR:

Se på forsiden og les ingressen.

- Hva legger dere merke til?
- Hvorfor tror dere at designeren har valgt en slik forside?
- Ser dere noen sammenhenger mellom forsidedesign og ingress?
- Hvordan tror dere det er å være eldre og ensom i Norge i dag?
- Kjenner dere noen eldre mennesker?
- Hva tror dere de tenker på?
- Hvordan forsøker man i Norge å legge til rette for at også eldre kan få et godt liv?
- Hvorfor tror dere at forfatteren har valgt å la en skadet fugl føre de to eldre sammen

Bernhard banker på vant Ungdommens kritikerpris.

- Hvorfor tror dere at ungdomsjuryen valgte en bok om to eldre og ensomme mennesker som vinner av denne gjeve prisen?
- Hvilke forventninger har dere til boka?

Utdraget inneholder noen ord som det kan være relevant å snakke om før elevene leser, f.eks.: Myrsnipe, marulker, Pessoa.

UNDERVEIS:

Be elevene stikkord eller markere i teksten mens de leser. Det kan være:

- Noe de synes er vanskelig å forstå, virker rart eller ulogisk.
- Noe de synes er overraskende
- Noe de synes er godt skrevet

ETTER:

- Hvilket inntrykk får dere av jeg-fortelleren?
- Hvordan vil dere beskrive livet til fortelleren?
- Hvem er du-et som det fortelles om?
- Hvilket inntrykk får dere av ham?
- Hva er det som skjer når de møtes?
- Hvorfor tror dere at myrsnipa har endt opp i byen?
- Hvordan synes dere de to pensjonistene reagerer når fuglen dør?
- Reagerer de annerledes enn dere ville gjort? Annerledes enn barn? Forklar.
- Hvor godt tror dere de kjenner hverandre?
- Tror dere de liker hverandre? Hva tror dere i så fall det er de liker ved hverandre?
- Hva fører dem sammen?
- Synes dere at de passer sammen?
- Hvem er Stein?
- Hvorfor tror dere de snakker om ham?
- Hva tenker dere om slutten?
- Hvorfor tenker dere om språket i utdraget?
- Hvorfor tror dere setningene i utdraget er så korte?
- Hva betyr det for hvordan dere opplever teksten?

- Hva forestiller vi oss og hva er sannhet når vi møter nye mennesker?
- Hva er forestillingene til hovedpersonen om du-et i romanen?
- Hva er realitetene om denne personen?

Forestiller du deg noe om et menneske som du ikke kjenner, for eksempel som du er i ferd med å bli kjent med?

- Hvorfor gjør vi det?

- Kan alle bli forelsket, uansett alder?
- Tror du det er annerledes å bli forelsket når en er gammel enn når en er ung?
- Kan du beskrive hvordan det føles å bli forelsket?
- Hvordan merker du at hovedpersonen i boka er i ferd med å bli forelsket?

Skriveoppgave:

Les boken og skriv en anmeldelse. Du finner hjelp til å skrive anmeldelsen [her](#).

Denne oppgaven dekker flere kompetansemål, blant annet disse:

- *Lytte til og vise åpenhet for andres argumentasjon og bruke relevante og saklige argumenter i diskusjoner (VG1)*
- *Skrive kreative, informative og argumenterende tekster, utgreiinger, litterære tolkninger, drøftinger og andre resonnerende tekster på hovedmål og sidemål (VG2)*
- *Lese et utvalg samtidstekster på bokmål og nynorsk og drøfte hvordan disse tekstene språklig og tematisk forholder seg til vår tid (VG3)*

Ekstraoppgaver:

Skriftlige oppgaver

- Skriv en anmeldelse

Velg det av utdragene i *Rein tekst-antologien* som du likte aller best. Gå på biblioteket og lån boken utdraget er hentet fra. Skriv deretter en anmeldelse av boken. Du finner hjelp til å skrive en god anmeldelse [her](#).

- Skriv om et forfatterskap

Velg et av utdragene som du likte i årets *Rein tekst*-antologi og skriv en presentasjon av forfatteren av utdraget.

Forslag til innhold: en kort beskrivelse av forfatterens biografi og hva han/hun har skrevet. Skriv om hva forfatteren er opptatt av og har skrevet om og hvorfor du synes at dette er interessant. Det kan være en god idé å presentere en eller flere av bøkene (eller utdraget fra *Rein tekst*) mer grundig med vekt på din leseopplevelse.

- Skriv en skjønnlitterær tekst

Ta utgangspunkt i et av utdragene i årets *Rein tekst* og skriv en skjønnlitterær tekst med utdraget som inspirasjon. Du står fritt til å la deg inspirere av leseopplevelsen din. Kanskje vil du skrive om én eller flere av personene som er med i utdraget, skrive om samme tema, bruke samme tittel eller liknende.

- Skriv en fortelling

Finn et sitat som du liker i et av utdragene i årets *Rein tekst*. Ta utgangspunkt i sitatet og skriv en skjønnlitterær tekst der sitatet inngår.

Muntlige oppgaver:

- Bokpresentasjon

Velg utdraget du likte aller best. Gå på biblioteket og lån boken utdraget er hentet fra. Les boken og presenter den muntlig med vekt på din leseopplevelse, hva du synes er bra med boken og hvordan den har gjort inntrykk. Hvis du ønsker tips til punkter du kan ha med, finner du en oppskrift [her](#).

- Presentasjon av utdrag

Velg to utdrag fra *Rein tekst* som du liker godt og som har likhetstrekk, tilhører samme sjanger, har samme tema, har personer som har gjort inntrykk på deg eller liknende. Forbered en muntlig presentasjon av utdragene.

Forslag til innhold: Forfatterens biografi, andre bøker de har skrevet, bøker du synes virker interessante og hvorfor. Presenter også de valgte utdragene og forklar hvorfor du mener de har likhetstrekk, hvorfor de tilhører samme sjanger osv. Ta med hvordan tekstene har gjort inntrykk på deg og hvorfor.

Andre oppgaver

- Lag en boktrailer

Velg ett av utdragene fra årets antologi eller boken det er hentet fra og lag en boktrailer som presenterer teksten ved hjelp av bilder, lyd/musikk og tekst. Videoen kan vare opp til tre minutter, men de beste boktrailerne er ofte korte og poengterte med en varighet på under ett minutt. [Her](#) er en oppskrift på hvordan du kan gå frem. Veiledningen er laget i samarbeid mellom Ubok, Leser søker bok og Foreningen !les og har form av fem korte filmsnutter som på en pedagogisk måte tar opp hvordan man kan gå frem for å finne bilder og lyd; hva som er lov å bruke; og hvordan man samler det hele i Windows Media Player.

- Lag teater, film eller hørespill

FØR:

Klassediskusjon

Diskuter i klassen hva det er som skiller teater, film eller hørespill fra litteratur.

- Hvor viktig er dialogen?
- Hvor viktig er andre effekter?
- Hvordan kan man framstille det som ikke sies?
- Hva kan man kommunisere gjennom mimikk, kroppsspråk og tonefall?
- Går det an å fortelle ved hjelp av musikk eller andre lydeffekter?

Les deretter utdrag fra antologien som kan egne seg for dramatisering.

UNDERVEIS:

Mens du leser, tenk på passasjer som egner seg for dramatisering. Her kan det være lurt å velge en passasje der det er med mer enn én person og der det er dialog.

Markér med blyant eller post-it-lapp i teksten.

ETTER:

Gå sammen i par eller små grupper og del passasjene dere fant med hverandre.

Bli enige om en passasje dere vil dramatisere.

Skriv et lite manus med replikker, scenehenvisninger, hvilke lydeffekter dere vil bruke osv.

Øv på scenen og framfør den for klassen.

Her er det også mulig å lage kortfilm eller hørespill og presentere det for klassen.

Anvendt litteratur

Daniels, Harvey A. og Elaine Daniels (2013). *The Best-Kept Teaching Secret*, Corwin

Fjørtoft, Henning (2015). "Vurdering av muntlighet i klasserommet" in *101 måter å fremme muntlige ferdigheter på - om muntlig kompetanse og muntlighetsdidaktikk*. Fagbokforlaget (red. Kåre Kverndokken)

Hennig, Åsmund (2017). *Litterær forståelse. Innføring i litteraturredaktikk*. Gyldendal akademisk

Kverndokken, Kåre (2012). *101 måter å lese leseleksa på. Om lesing, lesebestillinger og tekstvalg*. Fagbokforlaget.

Lillevangstu, Marianne, Elise Seip Tønnesen og Hanne Dahll-Larssøn (red.) (2007). *Inn i teksten – ut i livet. Nøkler til leseglede og litterær kompetanse*. Fagbokforlaget

Skafthun, Atle og Per Arne Michelsen (2017). *Litteraturredaktikk*. Cappelen Damm

Solbu, Kjersti Rognes og Jon Opedal Hove (2017). *Samtidslrykk i klasserommet*, Fagbokforlaget

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/lesing/lesing-i-fag/Lesing-i-norsk1/Hvordan-gjennomfore-litterare-samtaler/> - lest 22.08.2019